

„Tabularium Historiae”, t. I–IV, 2017–2018.

Przed kilku lat środowisko historyków związanych z Uniwersytetem Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy powołało nowe czasopismo. W słowie *Od Redakcji* (t. I, s. 7–8) Redaktor, ceniony badacz dziejów wczesnonowożytnych, prof. UKW Marek Grzegorz Zieliński, zapowiedział edycje krytyczne, prezentacje i analizę źródeł pisanych oraz innych różnorodnych wytworów człowieka — „nośników pamięci, świadectw minionej rzeczywistości”. Zadeklarował, że pismo nie będzie ograniczać się do jakiegokolwiek epoki czy okresu. Będzie natomiast zmierzać do „interdyscyplinarnej prezentacji wysiłku badawczego nad złożonością środowiska kulturowego człowieka” (t. I, s. 8). Cztery dotąd wydane tomy „Tabularium Historiae” dowodzą, że wspomniane powyżej cele są osiągnięte. Publikowane materiały obejmują rozległą problematykę od starożytności (Rzym) niemal po współczesność; terytorialnie przeważają zagadnienia dotyczące obecnych ziem polskich, jednak na szerokim tle Europy, z przewagą tej bliższej — Środkowo-Wschodniej. Obok historyków bydgoskich różnych pokoleń na łamach pisma zagościli przedstawiciele wielu krajowych ośrodków naukowych (Białystok, Gdańsk, Katowice, Kraków, Lublin, Olsztyn, Poznań, Warszawa) oraz badacze z zagranicy (Czechy, Litwa, Rosja, Ukraina). Obecność wśród autorów sporej grupy historyków sztuki stanowi istotny krok na drodze do zapowiadanej interdyscyplinarności.

W ogromnie zróżnicowanej treści pisma nie brak też źródeł i opracowań bliskich lub wręcz mieszczących się polu badawczym historii kultury materialnej. Tom pierwszy otwiera artykuł poświęcony wielokrotnie poruszanej na łamach „Kwartalnika Historii Kultury Materialnej” problematyce funeralnej. Kamila Kludkiewicz (UAM Poznań), „*Postanowienia co do mojego pogrzebu*” *Wilhelma Bolka hrabiego Hochberga z 1925 roku. Kilka słów o ceremonii pogrzebowej arystokraty w dwudziestoleciu międzywojennym* (t. I, s. 11–35) publikuje i wstępnie analizuje zawarte w postanowieniu księcia pszczyńskiego uregulowania dotyczące wszelkich, w tym materialnych aspektów ceremonii, np. porządek konduktu, strój zmarłego, stroje żałobników, ulokowanie grobu.

W tomie III Agnieszka Marchwińska (UKW, Bydgoszcz) publikuje, przechowywany w Archiwum Głównym Akt Dawnych, dotąd zapomniany *Rejestr podatków starostwa kowalewskiego z 1553 roku* (t. III, s. 13–27). To najstarsze zachowane źródło skarbowe z dawnego województwa chełmińskiego (późniejsze opublikowane to rejestr łańcowego z 1570/1571 r.) przynosi informacje ważne dla poznania stanu szlachty i jej majątków ziemskich w okolicach Kowalewa. W tymże tomie Andrzej Klonder (IAE PAN), *Rzeczy cenne w testamentach szlachty czeskiej i wielkopolskiej z pierwszej połowy XVII wieku* (s. 113–124) analizuje możliwości poznania i porównania skali wartości materialnej, prestiżowej, sentymentalnej i religijnej poszczególnych kategorii ruchomości, po części także stanu posiadania testatorów z Polski i Czech.

Najnowszy, czwarty zeszyt pisma w dziale edycji źródeł zawiera kolejne nawiązanie do kultury funeralnej. Jest nim publikacja inskrypcji nagrobnych. Zbigniew Zyglewski (UKW Bydgoszcz), *Inskrypcje nagrobne rodziny Potulickich w Więcborku i Potulicach* (t. IV, s. 11–49), przedstawia zachowane w kościołach w Potulicach i Więcborku na wielkopolskiej Krajnie epitafia Potulickich, rodu o tradycjach senatorskich sięgających XVI w. W stuleciach XVIII–XIX familia ta była nadal jedną z najważniejszych rodzin ziemiańskich regionu Krajny, powiatu nakielskiego. Autor prezentuje 15 epitafiów, w tym dwa najwcześniejsze z przełomu wieków XVIII i XIX z kościoła parafialnego w Więcborku. Pozostałe pochodzą z okresu od drugiej połowy XIX w. do roku 1932 z pełniącego rolę mauzoleum rodowego kościoła w Potulicach koło Nakła. Najstarsze inskrypcje z Więcborka są pisane w języku łacińskim, pozostałe po polsku.

Uwagę badacza historii kultury materialnej zwracają także dwa artykuły dotyczące historii jedzenia. Dariusz Spychała (UKW Bydgoszcz), *Zwyczaj żywniowe eremitów i mnichów chrześcijańskich w starożytności i wczesnym średniowieczu. Wybrane zagadnienia* (t. IV, s. 53–68) zarysowuje tytułowy problem dla obszaru świata śródziemnomorskiego, głównie pustynnego Bliskiego Wschodu na przestrzeni połowy tysiąclecia, od początku chrześcijaństwa po wiek VI, do sformułowania reguły benedyktyńskiej. Wybrane problemy to m.in. spożywane produkty i napoje, kwestia postu, liczba posiłków w ciągu dnia. Z kolei Katarzyna Głowiana (Archiwum Państwowe w Katowicach), *Analiza codziennych wydatków kuchni dworskiej książąt żagańskich z lat 1878–1889* (t. IV, s. 115–136) przedstawia asortyment oraz wielkość spożycia żywności w rezydencji śląskich arystokratów o francuskich korzeniach (rodzina de Talleyrand). Władcy Żagania równie wiele czasu spędzali w swoich śląskich dobrach (od ok. dwóch miesięcy do pół roku), co w Berlinie czy w Paryżu. Ich jadłospis miał charakter międzynarodowy i luksusowy. Podstawę autorskich ustaleń stanowią rozliczenia przychodów i wydatków książęcej kasy dworskiej. Zawarte w nich drobiazgowo dane składają się na wielostronny obraz podawanego w Żaganiu menu, obejmującego (tab. 2, s. 129): drób, mięso i wędliny, nabiał, ryby i skorupki, warzywa, owoce, grzyby, przetwory, przyprawy, alkohol. Bogactwo informacji o produktach i cenach imponuje, pozostają jednak wątpliwości, których Autorka nie zauważa lub nie docenia. W zestawieniach brakuje chleba lub innego pieczywa. Zaskakuje stwierdzenie, że nie jadano mięsa zwierząt hodowlanych z wyjątkiem podrobów wołowych (s. 130). Taki stan rzeczy byłby sygnałem odchodzenia od wiekowej tradycji europejskiej kuchni elitarniej, dającej wołowinie pierwszeństwo na pańskich stołach.

Kończąc wypada stwierdzić, że pierwsze tomy bydgoskiego wydawnictwa potwierdzają wysoką rangę tamtejszego środowiska historycznego. Także dla historyków kultury materialnej przynoszą wiele publikacji cennych, pobudzających do refleksji i dyskusji.

Elżbieta Mazur
(Warszawa; <http://orcid.org/0000-0002-7757-6708>)